

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА 3 1955 ГОДА ●

● NO.08 (3320) ●

● ЧАЦВЕР, 28 ЛЮТАГА, 2013

ШТОТЫДНЁВІК “ГОЛАС РАДЗІМЫ” МОЖНА ЧЫТАЦЬ У ІНТЭРНЭЦЕ: WWW.GOLAS.BY

Маладыя, ды не зялёныя!
Віктар Сацішур прапануе атрымліваць немалыя прыбыткі з адыходаў вытворчасці **Стар. 2**

Мастацтва кніжнай дыпламатыі
Карцінкі з выставы, альбо Пра тое, як пісьменнікі, выдаўцы і... чытачы садзейнічаюць збліжэнню краін і людзей **Стар. 3**

Юнацтва верныя сябры
Коласаўскі музей ладзіў чарговую літаратурную сустрэчу з цыкла “Нашчадкі славытых людзей” **Стар. 4**

БЛІЗКІЯ ЛЮДЗІ

Род. Радзіма. Радавод

У беларускіх суполак замежжа цяпер ёсць магчымасць атрымаць у дар ад даследчыка беларускіх радаводаў, пісьменніка Анатоля Статкевіча-Чабаганавы яго ўнікальныя кнігі

Іван Ждановіч

Пра кнігі, самога аўтара мы расказалі чытачам “Голасу Радзімы”. Знаходзіліся нагоды з розных ракурсаў паглядзець на плён працы стваральніка тамоў “Я — сын Ваш”. Нагадаю, першы том серыі “Летапіс беларускай шляхты” летась быў адзначаны дыпламам I ступені на Нацыянальным конкурсе “Мастацтва кнігі” ў намінацыі “За ўклад у захаванне духоўнай спадчыны”. Прэмію ўсебеларускага конкурсу “Лепшая кніга года” ў намінацыі “Краязнаўства” і стагуетку “Залатога купідона” Анатоль Статкевіч-Чабаганаву атрымаў у Глыбокім, у Дзень беларускага пісьменства. У лістападзе з Масквы, з конкурсу “Асвета праз кнігу”, вярнуўся са спецыяльным прызам і дыпламам.

Яшчэ былі ганаровыя граматы, узнагароды Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, Міністэрства культуры... Пад канец Года кнігі Мініфармацыі ўшанавала яго як “Мецената кнігі”. А сёлета калі ўручаліся прэміі “За духоўнае адраджэнне”, Анатоль Статкевіч-Чабаганаву атрымаў спецыяльную прэмію “за стварэнне серыі гісторыка-дакументальных кніг “Я — сын Ваш”. Цяпер нярэдка праходзяць сумесныя акцыі пісьменніка з Міжнародным дабрачынным фондам “Сям’я — Яднанне — Айчына”, з Беларуска-саюзам пісьменнікаў ён удзельнічаў у акцыі “Чытаем разам — чытаем па-беларуску” на роднай Любаншчыне, выступаў на шэрагу навуковых канферэнцый як у Маскве, Санкт-Пецярбургу, Магілёве, так і ў глыбінцы — у Жыровічах, Капылі...

Няцяжка пераканацца: даследчык не проста “збірае ўраджай” грамадскага прызнання, выдаючы скарбы, назбіраныя больш чым за два дзесяцігоддзі. Ён, вяртаючы з забыцця імёны продкаў, паказвае, як важна ў жыцці шукаць кампрамісы, не дзяліць людзей “на сваіх і чужых”. Унук рэпрэсаванага і расстралянага ў 1930-м (рэабілітаваны ў 1989 годзе) шляхціца з Любаншчыны Міхаіла Статкевіча і сын партызанскага камандзіра Васіля

Кнігі — дар ад пісьменніка — атрымлівае суайчынніца з Новасібірска Людміла Шчаслівенка

Чабаганавы ўпарта даводзіць чытачам: на гісторыю Айчыны варта глядзець непалітызавана, праз людзей канкрэтнага рода — тады ў свеце будзе менш канфліктаў. Бо многія з нас, асабліва калі доўга жывем у пэўнай мясцовасці, аказваюцца сваякамі ці нават раднёй. “Без мінулага няма будучыні!” — лічыць Анатоль Статкевіч-Чабаганаву і, як трапна заўважыў паэт Мікола Мятліцкі, усё глыбей і шырэй вядзе “Айчыны радавод”. Пры тым яшчэ і шмат

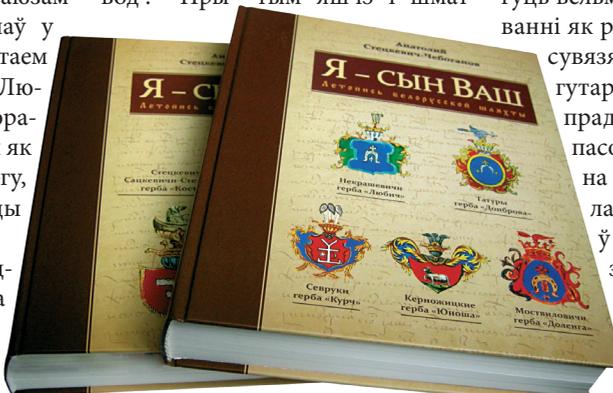
Беларусі ў Расіі я па просьбе Анатоля Васільевіча перадаў яго кнігі ў дар бібліятэцы Беларускага інфармацыйна-культурнага цэнтру, які пры пасольстве ствараецца. І ўжо тады некаторыя з лідараў суполак падыходзілі, пыталі: а ці можна было б такія кнігі і нам — у Іркуцк, Барнаул... Беларусу, дарэчы, у расійскіх рэгіёнах сотні тысяч, многія цікавяцца сваімі радаводамі. Пра тое, што кнігі серыі “Летапіс беларускай шляхты” могуць вельмі паспрыяць у наладжванні як родавых, так і духоўных сувязяў з Бацькаўшчынай, гутарыў і сам даследчык з прадстаўнікамі беларускага пасольства, якія наведвалі на пачатку лістапада беларускі стэнд на выставе ў маскоўскім Манежы. А з прадстаўнікоў дыяспары ўпершыню з рук аўтара кнігі атрымала культурна-асветніцкага цэнтру ў імя святой Еўфрасіны Полацкай з Новасібірска Людміла Шчаслівенка ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі.

Анатоль Васільевіч з увагай паставіўся да нашай прапановы: дарыць свае кнігі ў іншыя беларускія суполкі за мяжой. “Думаю, супрацоўніцтва можа атрымацца вельмі карысным, — разважыў ён. — У актыве суполак працуюць людзі, якія самі цікавяцца радаводнымі каранямі ды змогуць зрабіць так, каб кнігі не пыліліся незапатрабаванымі на паліцах. Важна, каб выданні “працавалі” на добрую справу: дапамагалі землякам ладзіць сувязь з Бацькаўшчынай. І падштурхоўвалі да пошукаў родзічаў. Думаю, знаходка будзе нямаля.”

Нагадаем, кнігі шматтомнай серыі выходзяць па-руску і па-беларуску. Найбольш інфармацыйна пра сваіх сваякоў і родзічаў у іх змогуць ужо цяпер знайсці людзі з прозвішчамі Статкевіч, Сацкевіч-Статкевіч, Карафа-Корбут (усе — том I), Казанкін (т. II), Некрашэвіч, Татур, Сеўрук, Кернажыцкі, Маствіловіч (т. III) і Казановіч (т. IV). Варта памятаць: у кожным з тамоў ёсць і вялізныя паказальнікі на сотні прозвішчаў і геаграфічных назваў, што сустракаюцца ў тэкстах.

Глядзіце, гартайце, шукайце прозвішчы, назвы населеных пунктаў знаёмых і блізкіх. Каму цікава пасупрацоўнічаць з пісьменнікам, хто жадаў бы з часам атрымаць ад Анатоля Статкевіча-Чабаганавы ў бібліятэкі суполак яго кнігі, знаходзячыся ў Мінску сам ці з іншай аказіяй — пішыце на наш электронны адрас з паметкай “Я сын Ваш”.

Глядзіце, гартайце, шукайце прозвішчы, назвы населеных пунктаў знаёмых і блізкіх. Каму цікава пасупрацоўнічаць з пісьменнікам, хто жадаў бы з часам атрымаць ад Анатоля Статкевіча-Чабаганавы ў бібліятэкі суполак яго кнігі, знаходзячыся ў Мінску сам ці з іншай аказіяй — пішыце на наш электронны адрас з паметкай “Я сын Ваш”.

робіць, каб абудзіць у грамадстве цікавасць да мінуўшчыны, пошукаў у архівах радаводных каранёў.

Цяпер кнігі “Я — сын Ваш”, выданне якіх прадаўжаецца, змогуць атрымаць ад аўтара ў дар і актыўныя беларускія суполкі замежжа. Дарэчы, летась у кастрычніку на нарадзе ў пасольстве

Ёсць нагоды для сустрэч

Праект дзяржаўнай праграмы “Беларусы ў свеце” ўжо ўнесены на разгляд у Савет Міністраў, а праца над законам “Аб беларусах за мяжой” завяршаецца

Пра гэту паведамліў Міністр культуры Барыс Святлоў на калегіі ведамства. Паводле слоў міністра, дакументы распрацаваны дзеля таго, каб удасканаліць сістэму дзяржаўнай падтрымкі беларускіх суполак, творчых гуртоў, развіваць партнёрскае супрацоўніцтва з беларусамі замежжа ў сацыяльна-эканамічнай, інфармацыйнай, адукацыйнай, культурнай ды іншых сферах.

Міністэрства пастаянна ўмацоўвае культурныя сувязі з суайчыннікамі за мяжой. Летась прайшлі дзелавыя і творчыя сустрэчы кіраўніцтва Мінкультуры, мастацкіх калектываў краіны з беларусамі Польшчы, Літвы, Латвіі, Эстоніі, Расіі. І сёлета таксама будзе нямаля нагодаў для сустрэч з суайчыннікамі. У прыватнасці, пройдзе З’езд беларусаў свету, Другі фестываль мастацтваў беларусаў замежжа.

Новыя фарбы жыцця

Іна Ганчаровіч

У Рэспубліканскім навукова-практычным цэнтры “Кардыялогія” ўпершыню праведзена аперацыя па перасадцы сэрца дзіцяці

Журналісты ўжо назвалі ўнікальную аперацыю чарговай перамогай айчынай кардыялогіі. Што ж, беларускія хірургі зрабілі тое, што раней здавалася проста фантастыкай: упершыню перасадзілі сэрца дзіцяці.

Надзею на новае, камфортнае і без болю, жыццё атрымала 11-гадовая мінчанка, якая пакутвала ад цяжкага захворвання. Складаная аперацыя доўжылася каля чатырох гадзін, у ёй прынялі ўдзел вядучыя кардыяхірургі і анестэзіёлагі цэнтру — усяго 12 чалавек.

Па словах загадчыка аддзялення анестэзіялогіі і рэанімацыі РНПЦ “Кардыялогія” Андрэя Валенцкевіча, юная пацыентка пасля складанай аперацыі адчувае сябе добра, перамяшчаецца ўжо ў межах палаты і ў хуткім часе будзе пераведзена ў агульнае аддзяленне.

Ёсць ідэя

Маладыя, ды не зьялёныя!

Віктар Сацішур, адзін з удзельнікі праекта “100 ідэй для Беларусі”, прапануе атрымліваць немалыя прыбыткі з адыходаў вытворчасці

Іна Ганчаровіч

Паўтары гады таму стартаваў праект “100 ідэй для Беларусі” — задума Беларускага рэспубліканскага саюза моладзі для маладых даследчыкаў і рацыяналізатараў. У адрас БРСМ паступіла значна больш заявак, каля 1500. А “Залатую сотню” вызначалі масцітыя навукоўцы з Нацыянальнай акадэміі навук, кіраўнікі Дзяржкамітэта па навуцы і тэхналогіях, прадстаўнікі сямі міністэрстваў. Адным з пераможцаў конкурсу стаў праект “Стварэнне навукова-вытворчага аб’яднання па перапрацоўцы адыходаў вытворчасцяў ва ўгнаенні і глебагрунты”. Кіраўнік праекта — малады вучоны, лаўрэат стыпендыі Прэзідэнта “Таленавітым маладым навукоўцам”, 28-гадовы загадчык лабараторыі біяхіміі Палескага аграрна-экалагічнага інстытута НАН Беларусі Віктар Сацішур. Ён упэўнены, што ў руках вынаходніка практычна любы адыход могуць стаць рэсурсам для вытворчасці нечага карыснага.

Сутнасць праекта: наладзіць выпуск каштоўных угнаенняў з адыходаў шэрагу вытворчасцяў. Партнёрамі па стварэнні навукова-вытворчага аб’яднання ўжо

сталі некалькі прадпрыемстваў Брэсцкай вобласці: селекцыйна-гібридны цэнтр “Заходні” (што ў вёсцы Вялікія Матыкалы Брэсцкага раёна), Жабінкаўскі цукровы завод, акцыянернае таварыства “Белколермет” і Ляхавіцкі малочны завод. Паводле разлікаў навукоўцаў, адыходы кожнага з тых прадпрыемстваў могуць быць выкарыстаны ў выглядзе другасных рэсурсаў. Напрыклад, пабочны прадукт працы біягазавай энергаўстаноўкі ў цэнтры “Заходні” — зброджаны асадок, узбагачаны азотам, фосфарам, каліем, кальцыем ды іншымі мікраэлементамі. Група маладых навукоўцаў прапанавала таксама наладзіць вытворчасць і пачаць выпуск з тых адыходаў комплексных грануляваных арганамінеральных угнаенняў. Паводле іх разлікаў, прадукцыя будзе мець адносна нізкі сабекошт, бо яна з другаснай сыравіны, і высокую якасць.

Пераканалі міністэрскіх работнікаў разлікі маладых навукоўцаў і па перапрацоўцы рэшткаў, што ўтвараюцца пры вытворчасці канцэнтраванай сыраваткі на Ляхавіцкім малаказаводзе. Раней іх злівалі ў каналізацыю — цяпер там будзе

Малодшы навуковы супрацоўнік лабараторыі біяхіміі Людміла Марціновіч

наладжаны выпуск комплексных вадкіх азотна-фосфарна-калійных угнаенняў. Яны асабліва карысныя для росту шматгадовых траў.

Аднаму з праектаў ужо цяпер дадзены “зялёнае святло”. У зацверджанай пастановай Саўміна Праграме развіцця прамысловага комплексу Беларусі да 2020 года прадугледжана стварэнне на базе цэнтры “Заходні” і Палескага аграрна-экалагічнага інстытута НАН Беларусі сумеснай вытворчасці па выпуску арганамінеральных угнаенняў. Пралічана: кошт іх будзе ўдвай ніжэйшым, чым у імпартажных аналагаў.

Першы моладзевы праект “100 ідэй для Беларусі” ярка свядчыць: хоць амаль усе яго

ўдзельнікі яшчэ і досыць маладыя, але, як кажуць у народзе, не зьялёныя. Рацыяналізатары і вынаходнікі пацвердзілі, што арыгінальна вырашаць прыярытэтныя задачы народнай гаспадаркі можна і школьнікам. Было б жаданне крэатыўна мысліць ды не адкладваць “у доўгую скрыню” свае ідэі.

І апошняе. Цяпер у лабараторыі, якой загадвае Віктар Сацішур, распрацоўваюцца новы інвестыцыйны бізнес-праект па перапрацоўцы адыходаў вытворчасцяў у паліўныя пілеты. Патрэбна інвестыцыя — крыху больш за 100 тысяч долараў, тэрмін акупнасці праекта — каля 2-х гадоў. Так што ў каго ёсць сродкі і вера ў маладых — звяртайцеся.

Слова пра Пятра Машэрава

Беларусы Масквы правялі вечарыну, прысвечаную 95-годдзю з дня нараджэння вядомага дзяржаўнага дзеяча, Героя Савецкага Саюза

У праграме вечарыны, дасланай у рэдакцыю, значацца тры асноўныя блокі імпрэзы: слова пра Пятра Міронавіча Машэрава, прэзентацыя прысвечанай яму кнігі і дэманстрацыя дакументальнага фільма пра яго. Мерапрыемства праходзіла ў Маскоўскім доме нацыянальнасцяў, што на вуліцы Новай Басманнай, 4, яго сумесна ладзілі Нацыянальна-культурная аўтаномія “Беларусы Масквы” і дэпартамент міжрэгіянальнага супрацоўніцтва, нацыянальнай палітыкі і сувязяў з рэлігійнымі арганізацыямі Масквы.

Пётр Машэраў родам з вёскі Шырка Сенненскага раёна Віцебшчыны. Ён, як вядома, быў адным з арганізатараў і кіраўнікоў партызанскага руху ў Беларусі, у 1944 годзе ўдастоены звання Героя Савецкага Саюза. А ў 1978-м, калі ўжо працаваў першым сакратаром ЦК Кампартыі Беларусі, ушанаваны званнем Героя Сацыялістычнай Працы, меў і іншыя высокія дзяржаўныя ўзнагароды.

Пётр Машэраў трагічна загінуў у аўтакатастрофе непадалёку ад Смалявіч на трасе Мінск-Масква 4 кастрычніка 1980 года. Пахаваны на Усходніх могілках у Мінску.

ПАДАРОЖНИКАМ

Спяшайцеся павольна!

“Цішэй едзеш — далей будзеш”. Гэту народную мудрасць варта помніць у пару няўстойлівага надвор’я: з-за рэзкіх перападаў тэмпературы з’яўляюцца расколіны і ямы на дарогах. Прычым часам хутчэй, чым паспявае іх “абясшкодзіць” дарожная служба. Цяпер, дарэчы, брыгады “Белаўтадара” штодня, без выхадных патрулююць трасы, апэратыўна і якасна “цыруюць” дарожнае палатно.

Яўген Дарэнскі

Рэальнасць такая, што невялічкая ямка, якую цяжка і заўважыць, гадзін за 5-6 інтэнсіўнага руху павялічваецца разоў у 7, становіцца небяспечнай “рванай ранай” на цэла аўтамагістралі. “Штодня на трасе М1 працуюць тры спецбрыгады, кожная з якіх у дзень здольная “запламбаваць” 30-40 квадратных метраў тых самых ямак, — кажа Мікалай Дрынеўскі, галоўны інжынер аднаго з дарожна-эксплуатацыйных упраўленняў, што абслугоўваюць трасу. — На першы

У міжсезонне на дарогах патрэбна асабліва асцярожнасць

погляд, 120 “квадратаў” — нямаля. Ды і таго не заўсёды дастаткова, каб

дарожнае палатно тра-сы знаходзілася штодня ў ідэальным стане”. Таму

работнікі дарожных службаў Беларусі заклікаюць вадзіцеляў, якія ведаюць

высокую якасць нашых дарог, у міжсезонне “з разуменнем” ездзіць па іх, праяўляць пільнасць і шафёрскую салідарнасць.

Вядома ж, не здымаюць адказнасці з сябе дарожнікі. Але варта нагадаць, што ў Правілах дарожнага руху напісана: кіроўца павінен улчваць умовы надвор’я, стан дарожнага пакрыцця. А пры выяўленні перашкоды ці ямы на дарозе варта знізіць хуткасць і нават спыніцца. Будзе правільна, этычна і “па правілах”, калі, пабачыўшы пашкоджанне пакрыцця, нехта і абгародзіць яго падручнымі

сродкамі, каб папярэдзіць калег аб небяспецы.

Цяпер і на некаторых участках Мінскай кальцавой аўтадарогі ёсць абмежаванні хуткасці. Мера часовая, але трэба быць уважлівым. Для таго, каб апэратыўна рэагаваць на “выклікі міжсезоння”, дарожнікі прапануюць запомніць лічбу 125. На такі прасты нумар можна тэлефанаваць тым кіроўцам, у якіх узніклі праблемы, звязаныя са станам дарожнага пакрыцця, хто заўважыў пашкоджанні яго ці проста хоча выказаць сваё меркаванне аб працы “Белаўтадара”.

3 НАГОДЫ

Мастацтва кніжнай дыпламатыі

Карцінкі з выставы, альбо Пра тое, як пісьменнікі, выдаўцы і... чытачы садзейнічаюць збліжэнню краін і людзей

Іван Ждановіч

Напрыканцы 80-х, помніцца, з новым словам “перестройка” з’явілася ва ўжытку савецкіх людзей і фраза: народная дыпламатыя. Тады пачалі адкрывацца пазаддыпламатычныя каналы для жывых кантактаў грамадзян розных краін — у асноўным па лініі грамадскіх суполак, фондаў. Наведаўшы нядаўна XX Мінскую міжнародную кніжную выставу-кірмаш, я ў чарговы раз пераканаўся: кнігі — гэта ўжо не толькі крыніцы ведаў. Гэта і надзвычай тонкія інструменты для наладжвання кантактаў. Зрэшты, можаце на маіх “карцінках з выставы” самі пераканацца, што гэта за мастацтва кніжнай дыпламатыі ды як яно сябе праяўляе.

Як вядома, шэраг краін і замежных выдавецтваў па традыцыі прадстаўляюць у Мінску свае экспазіцыі, стэнды. Сёлета, скажам, многім было цікава пазнаёміцца з культурай Ірана — праз кнігі. І нават праз музыку, бо іранец натхнёна граў для наведвальнікаў народныя мелодыі на струнным інструменце. Шырока, усебакова расказвала пра сябе Германія. На французскім стэндзе, стылізаваным пад парыжскае кафэ, вёў размовы “пад кубачак кавы” з чытачамі папулярны пісьменнік Луі Сандэрс. Ганаровым

Новае выданне пра беларусаў Масквы

Міхась Міцкевіч, Ліліяна Анцух, Мікола Чарняўскі

госцем выставы-кірмашу была Расія. На тым стэндзе, дарэчы, я пабачыў выданне “Беларусы Масквы. XVII стагоддзе”. Хацелася хутчэй узяць яго ў рукі. Аказалася, вялізны, цудоўна ілюстраваны фаліант пра “мастацкія сляды” нашых суайчыннікаў (Сцяпана Палубеса, Восіпа Старцава ды іншых майстроў і іх арцеляў) выдадзены сёлета ў Мінску, у “Беларускай энцыклапедыі імя Петруся Броўкі”.

А вось прэзентацыя кнігі “З думай пра Радзіму” з міжнароднага праекта “Сугучнасць сэрцаў” на стэндзе

выдавецкага дома “Звязда”. Выйдзе, па задуме выдаўцоў, з дзясятка падобных кніжак. Арыгінальна: палову тэкстаў у іх будзе беларускіх пісьменнікаў, а другая — калег з іншых краін Садружнасці Незалежных Дзяржаў. У першым томе прадстаўлены творцы Беларусі і Расіі, далей будуць Азербайджан, Арменія, Казахстан і іншыя. Вядома ж, дзякуючы такім праектам адлегласці паміж краінамі скарачаюцца, адкрываюцца новыя магчымасці для міждзяржаўных кантактаў.

“Паглядзіце, якія ціка-

На кніжнай выставе-кірмашу віруе жыццё

Стэнд з лепшымі беларускімі кнігамі мінулых гадоў

вья ў нас выданні, — запрашае да стэнда дырэктар выдавецтва “Чатыры чвэрці” Ліліяна Анцух. — Мы ствараем цікавую серыю кніг пра дзяцей вайны, выдаем кнігі і замежных аўтараў. Напрыклад, “Ты адзіны такі: Гутаркі пра жыццёвы шлях” літоўца Яроніаса Лауцюса, які, дарэчы, з 2009 года з’яўляецца членам Саюза пісьменнікаў Беларусі”.

Там жа, пры стэндзе выдавецтва, мы пазнаёмліся з паэтам Іванам Цітаўцом. Выдавецтва, як і вядомы кампазітар Ігар Лучанок (напісаў прадмову да чарговай кнігі) яго творчыя праекты падтрымлівае. А

спадар Іван, песні на вершы якога якога ёсць у рэпертуары зорак эстрады Беларусі і Расіі, здолеў перакласці свае найбольш папулярныя тэксты на іншыя мовы — іх цяпер заспяваюць, напэўна, ва ўсіх кутках планеты. Варта нагадаць і паэтычныя назвы яго кніг: “Васількова краіна” і “Неразгаданы круг”. Салістам і гуртам Беларусі і замежжа, што цяпер шукаюць беларускамоўны рэпертуар — падмога.

Цэлую праграму духоўна-асветніцкіх мерапрыемстваў распрацаваў і правёў пад час работы выставы-кірмашу Міжнародны дабрачынны фонд “Сям’я

— Яднанне — Айчына”. Адметнай падзеяй стаў Дзень сямейнай духоўнай кнігі. На галоўнай пляцоўцы ладзілася тэатралізаваная прэзентацыя “Полацкага Евангелля”, якую выдаўцы назвалі першакнігай беларускай нацыі, іншых кніг.

Запытаецце: а як жа яшчэ і чытачы садзейнічаюць збліжэнню краін і народаў? Тут усё проста — мы ж не проста гартаем, купляем і чытаем кнігі, выдадзеныя ў розных краінах, але і расказваем аб тым, што пабачылі і прачыталі, сваім сябрам, блізкім і знаёмым. Я, напрыклад, набыў кнігу нашчадка казакоў-задунайцаў, украінскага гісторыка Юрыя Шылава “Прашчурь” пра вывучэнне ўнікальнага археалагічнага помніка Каменная Магіла пад Мелітопалем, пра гістарычныя карані індаеўрапейскай і нават шумерскай цывілізацыі з паўночнага Прычарнамор’я — і ўжо колькі начэй ад яе не магу адарвацца. Планую наведацца калі на Украіну, да капішча старажытных жрацоў, што стваралі помнікі пісьменства на каменных глыбах дваццаць і больш тысячагоддзяў таму. Уражвае аповесць “Цаліцель”, пра Уладзіміра Халашню, ліквідатара аварыі на Чарнобыльскай АЭС, які атрымаў дар лекавання людзей.

СУПОЛЬНАСЦЬ

Галоўнае — разумець адзін аднаго

Міжнародны дзень роднай мовы адзначалі ў Рэспубліканскім цэнтры нацыянальных культур

Яўген Дарэнскі

Ці ведаеце вы, што азначае слова “сабантуй”? А што такое (ці што такія) “хачыкі”? І што гэта за дзіўныя надпісы лацінкай з’явіліся на картах Мінскага метрапалітэна? Прызнацца, я і сам не ведаў, пакуль не пабываў на імпрэзе “Пісьменства народаў свету: асаблівасці нацыянальнага алфавіту” ў Рэспубліканскім цэнтры нацыянальных культур.

Дык вось, сабантуй, патлумачыў прадстаўнік башкірскай дыяпары, гэта свята заканчэння збору

ўраджаю — па-беларуску не што іншае, як дажынкі! А слова хачык паходзіць ад папулярнага на Усходзе імя Хачатур, якое перакладаецца: які дае крыж. На беларускай мове хачык — гэта крыжык. То называйце мяне Хачыкам, сябры: я ніколі не пакрыўджуся! І, нарэшце, таямніца надпісаў лацінкай. Дарэчы, неяк мы з сябрамі ехалі ў метро ды ламалі галаву: на якую ж мову перакладзены назвы станцый? Бо не англійская, не лацінская, не славацкая... А гэты куфэрак, гаварылі ў цэнтры, адкрываецца проста: назвы станцый напісаны... лацінскім

варыянтам беларускай мовы! Я ж, прызнацца, і не ведаў, што ў Беларусі доўгі час выкарыстоўваўся і лацінскі алфавіт, не толькі кірыліца. Нават Колас і Купала лацінкаю некаторы час пісалі.

Вось як шмат можна даведацца, зазірнуўшы “за кулісы” іншай культуры ці мовы. Знаёмства ў цэнтры з людзьмі, якія гавораць на сваіх мовах, дапамагло рассяяць некаторыя стэрэатыпы, якія не спрыяюць паразуменню паміж прадстаўнікамі розных этнасаў. Удзельнікі сустэчы дзяліліся цікавымі фактамі з гісторыі сваіх

алфавітаў, іх адметнасцямі. Гучалі вершы і песні на татарскай, азербайджанскай, армянскай, літоўскай, украінскай мовах.

У свеце цяпер шмат “зон канфліктаў”, і менавіта культура, гаварылі ўдзельнікі сустрэчы, будзе і ўмацоўвае масты сяброўства, паразумення паміж прадстаўнікамі розных этнасаў, садзейнічае пашырэнню ведаў пра духоўныя багаці народнаў, навука паважаць іх звычай, мову. Як вядома, у Беларусі жывуць прадстаўнікі каля 140 народнасцяў. На дзяржаўным узроўні ёсць падтрымка навучанню на на-

цыянальных мовах. Напрыклад, дзейнічаюць школы з літоўскай мовай навучання ў вёсках Пеляса і Рымдзюны на Гродзеншчыне, з польскай — у Гродне, на базе адукацыйных устаноў працуюць моўныя курсы на выбар, пры этнасуполках ёсць нядзельныя школы для дзяцей. А на базе РЦНК родную мову вывучаюць эстонцы, грузіны, карэйцы, яўрэі, немцы, дзейнічае літаратурны клуб “Русское общество”, займаюцца там самадзейныя творчыя гурты армянскіх, украінскіх, карэйскіх, грузінскіх, рускіх ды іншых суполак.

ПОВЯЗЬ ЧАСОЎ

Юнацтва
верныя сябры

Коласаўскі музей ладзіў чарговую літаратурную сустрэчу з цыкла “Нашчадкі славытых людзей”

Іван Іванаў

На гэты раз урачыстасць была з нагоды 120-х угодкаў пісьменніка Максіма Гарэцкага і Леанілы Чарняўскай, пісьменніцы і ягонай жонкі. Варта нагадаць, што Максім Гарэцкі, яго брат Гаўрыла родам з Мсціслаўшчыны, цяпер можна наведаць сціплы музей у хаце вёскі Багацькаўка, дзе браты колісь пабачылі свет. Таленавітыя людзі, кожны з іх пакінуў яркі след у гісторыі Бацькаўшчыны. Аднак нават сама назва вечарыны “Кожны крыж свой выбірае...”, што ладзілася ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа, нагадвала: доля ім выпала трагічная. Бо іх уяўленні пра тое, як разбудоваць новую Беларусь, уступілі ў супярэчнасць з тагачаснай дзяржаўнай ідэалогіяй.

Сёння — іншы час: юбіляр Максім Гарэцкі — класік беларускай літаратуры, яго творы вывучаюцца ў школе. Прычым, гаварылася на вечарыне, па таленце пісьменнік такі ж яркі, як і яго сучаснікі Янка Купала, Якуб Колас, Максім Багдановіч. Ён, аднак, быў рэпрэсаваны, і нават імя пісьменніка доўгі час было пад забаронаю. Максіма Гарэцкага па праву называюць пачынальнікам твораў маральна-этычнай праблематыкі ў беларускай літаратуры. Гэта майстар і эпічнага жанру, інтэлектуальна-філасофскай, лірычнай, дакументальнай прозы. Пачынаў глыбока даследаваць гісторыю айчыннай літаратуры, яе станаўленне і развіццё, выкладаў ды ствараў падручнікі для школ і вучы. Творы Гарэцкага

заўважаны літаратуразнаўцамі і за мяжой. Напрыклад, антываенныя па духу апавяданні “Генерал” і “Рускі” крытыкі цяпер параўноўваюць з некаторымі творамі Васіля Быкава, аповесць “На імперыялістычнай вайне” — з ваеннымі творамі Рэмарка і Барбюса. Можна толькі здагадвацца, якія скарбы мела б яшчэ наша літаратура, калі б па-іншаму ў суровыя 30-я гады “сталі зоркі” для Максіма Гарэцкага.

таксама па-свойму бачыў беларускі шлях у будучыню, за што быў высланы з яе, доўга жыў у выгнанні. Але знайшоў сілы выстаяць, стаў вядомым геолагам, географам, а ўрэшце і акадэмікам. Данінай памяці братам Гарэцкім, дзядзьку Максіму і бацьку Гаўрылу, стала створаная Радзімам Гарэцкім кніга “Браты Гарэцкія”, якая пабачыла свет пяць гадоў таму. Шчымы апавед, у якім праз лёс адной сям’і можна паба-

На ўрачыстасці выступае пісьменнік Аляксандр Марціновіч

цяжка перажыла страту мужа, які загінуў у сталінскіх лагерах у 1938-м, ягоная жонка Леаніла Чарняўская-Гарэцкая. Цяпер і яна застаецца ў памяці нашчадкаў як пісьменніца, перакладчыца, педагог, аўтар чытанак для малодшых школьнікаў “Родны край”. Па ўсім бачна, чалавек яна была душэўны, і мастацкія вобразы яе апавяданняў вызначаюцца пластычнасцю, тонкім псіхалагізмам.

Родны брат Максіма, Гаўрыла,

чыць лёс усёй Беларусі. На вечарыну ў Коласаўскі музей былі запрошаны Радзім Гарэцкі, вядомы ў краіне геолаг, з жонкай Галінай Рыгораўнай. У юбілейнай сустрэчы ўдзельнічаў і Міхась Міцкевіч, доктар тэхнічных навук, прафесар, сын Якуба Коласа.

Не ўсе, пэўна, ведаюць, што Якуб Колас сябраваў з абодвума братамі Гарэцкімі, больш таго — сябравалі яны сем’ямі. Іх збліжалі і настаўніцкія клопаты, і

Браты Максім і Гаўрыла Гарэцкія

пісьменніцкія, бо Леаніла Усцінаўна, як згадвалася вышэй, была педагогам, складала падручнікі, пісала творы для дзяцей. Усім сябрам жыццё прынесла вялікія выпрабаванні. Пасля сустрэчы ў маі 1943-га з Якубам Коласам (тады, як вядома, цяжка хварэла, а неўзабаве і памерла яго жонка) Гаўрыла Гарэцкі зрабіў такі запіс пра пісьменніка: “Ад усёй яго істоты павеяла велізарнай стомленасцю, заклапочаннем, занятасцю. Нібы чалавек не сам сабе гаспадар. Нібы ўвесь час ён на людзях, без асабовага жыцця, увесь час на працы, — дзейнічае, а не жыве... Спаткаў мяне Якуб вельмі ласкава, прыветна...”. Колас, згадвалі на вечарыне, потым і хадаінічаў аб вяртанні Гаўрылы Гарэцкага на Беларусь, ды і песняра ўлады “не пачулі”: Гаўрылу Іванавічу дазволілі жыць і працаваць на Бацькаўшчыне толькі ў 1968-м...

Падчас сустрэчы ў выставачнай зале музея адкрылася юбілейная выстава “Сябры майго далёкага юнацтва”. Там можна пабачыць арыгіналы лістоў Якуба Коласа і ягонай жонкі Марыі Дзмітраўны да Леанілы Чарняўскай, Гаўрылы Іванавіча і Ларысы Іосіфаўны Гарэцкіх. Больш блізка да нас па часе рукапіс успамінаў Галіны, дачкі Максіма (жыла ў Ленінградзе), пра бацьку і роднага дзядзьку. Прадстаўлены таксама выданні твораў Максіма Гарэцкага 20-х гадоў, сямейныя фотаздымкі з дарчымі надпісамі.

ЭКАЛАГІЧНАЯ
СЦЕЖКААдзіныя
“правілы
гульні”

Беларусь далучылася да Канвенцыі аб ахове дзікай фаўны і флары ў Еўропе. Праўда, з агаворкай, што ваўкоў і выдраў з айчынных лясоў не варта ўносіць у Чырвоную кнігу.

Канвенцыю яшчэ называюць Бернскай, бо ўпершыню яна была падпісаная ў 1979-м у Берне. Гэта — свайго роду агульная “правілы гульні” ў сферы экалогіі для ўсіх дзяржаў, што далучыліся да канвенцыі. І Беларусь пацвердзіла, што гатова прымаць неабходныя меры па ахове відаў дзікай фаўны і флары, прыроднага асяроддзя пражывання. У канвенцыі пералічаны віды раслін і жывёл, якія ахове падлягаюць, і нават канкрэтныя меры аховы для тых відаў. Дакумент, аднак, не абмяжоўвае магчымасці любой дзяржавы, каб усталяваць асобныя выключэнні з правілаў. У дачыненні, напрыклад, да ступені ахоўнага статусу асобных відаў раслін і жывёл. У прыватнасці, да строга ахоўных відаў у Беларусі не аднесены пакуль воўк і выдра. Чаму? Бо ў адрозненне ад большасці еўрапейскіх краін колькасць гэтых жывёл у нас вялікая, а значыць — мае патрэбу ў рэгуляванні.

Сёння ў Бернскай канвенцыі ўжо 50 краін, у тым ліку 45 краін-членаў Савета Еўропы, Буркіна-Фасо, Марока, Туніс, Сенегал. Раней Беларусь не з’яўлялася так званым бокам гэтай канвенцыі, але мела статус назіральніка на пасяджэннях яе Выканаўчага камітэта. Удзел Беларусі ў канвенцыі на правах паўнамоцнага боку — гэта магчымасць удзельнічаць больш актыўна ў праектах, што рэалізуюцца на еўрапейскім узроўні.

Мядзведзь
вяртаецца
ў Пушчу

У апошнія гады, як вядома, у паўтара раза павялічылася запаведная тэрыторыя нацыянальнага парка “Белавежская пушча”

Цяпер гэта велізарная плошча, больш за 50 тысяч гектараў. У такім шыкоўным “церамку” ёсць усе ўмовы для пражывання і новых жыхароў. У прыватнасці, робяцца канкрэтныя захады для вяртання — біёлагі называюць гэта: рэінтродукцыя — у пушчанскія нетры бурага мядзведзя.

Распрацоўка праекта пачалася летась па ініцыятыве грамадскага аб’яднання “Ахова птушак Бацькаўшчыны”, Навукова-практычнага цэнтра па біярэсурсах Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі і нацыянальнага парка “Белавежская пушча”. Фінансаванне праекта ўзяў на сябе адзін з найстарэйшых прыродаахоўных фондаў Еўропы — Франкфурцкае заалагічнае таварыства.

ПАМЕЖЖА

Знаёмства праз гады

Выстава “Дарога Якуба Коласа” праходзіць у літоўскім Друскінінкі

Алена Юрківічэне

Выстава ў курортным горадзе суседняй краіны ладзіцца па ініцыятыве мясцовага таварыства беларускай культуры “Спадчына”. А прадстаўлены ў экспазіцыі ў асноўным фотаматэрыялы з фондаў Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа.

Жыхары Друскінінкі, госці горада, у тым ліку і дзеці, якія знаходзяцца на лячэнні ў санаторыі “Беларусь”, з цікавасцю знаёмяцца з экспанатамі, што сведчаць пра літоўскія старонкі жыцця і творчасці беларускага песняра. Якуб Колас, як вядома, у 1907-1908 гадах жыў у Літве, у Вільні, як тады

назваўся Вільнюс, — пісьменнік працаваў у рэдакцыі газеты “Наша Ніва”. З-пад Вільні родам і ягоная жонка Марыя Каменская, з якой Канстанцін Міхайлавіч у дні сваёй маладосці там і пазнаёміўся.

Дарэчы, выстава зроблена так, каб было лёгка яе перавозіць. Увесь студзень яна знаходзілася ў памяшканнях школы санаторыя “Беларусь”, з 10 лютага — пераехала ў гасцінічны корпус санаторыя. А ўвесь сакавік цікавая экспазіцыя будзе адкрыта для наведвання ў Цэнтральнай бібліятэцы Друскінінкі.

Праект “Дарога Якуба Коласа” — плён творчага супрацоўніцтва актывістаў таварыства “Спадчына”

Якуб Колас жыў і працаваў у Вільні

з дырэктарам Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа Зінаідай Камароўскай, пасольствам Беларусі ў Літве. З ра-

зменнем аднесліся да культурнага праекта адміністрацыя санаторыя “Беларусь” і дырэктар бібліятэкі Друскінінкі Лайма Жэкенэ.